

TISH-JAG‘ TIZIMI VERTIKAL ANOMALIYALARIDA CHAKKA-PASTKI JAG‘ BO‘G‘IMI DISFUNKSIYASINI TASHXISLASHNI TAKOMILLASHTIRISH

Muallif:

Ilyosova Dildora Sodiq qizi

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti magistri

Ilmiy rahbar:

t.f.n. **Yusupaliyeva K.B.**

Ta’lim muassasasi:

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti

Annotatsiya

Mazkur maqolada tish-jag‘ tizimining vertikal anomaliyalarida chakka-pastki jag‘ bo‘g‘imi (ChPJB) disfunktsiyasini tashxislashni takomillashtirishning zamonaviy yondashuvlari yoritilgan. Vertikal okklyuzion buzilishlar natijasida yuzaga keladigan funksional va morfologik o‘zgarishlar, chaynash mushaklari muvozanatining buzilishi hamda bo‘g‘imdagi patologik holatlar tahlil qilingan. Tadqiqot davomida 3D-sefalometriya, magnit-rezonans tomografiya (MRT), kompyuter tomografiyasi (KT), elektromiografiya (EMG) va raqamli okklyuzion tahlil kabi innovatsion diagnostik usullarning klinik ahamiyati o‘rganildi. Olingan natijalar kompleks diagnostik yondashuv ChPJB disfunktsiyasini erta aniqlash, ortodontik davolashni individuallashtirish hamda davolash samaradorligini oshirishda yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko‘rsatdi.

Kalit so‘zlar: vertikal anomaliya, chakka-pastki jag‘ bo‘g‘imi, disfunktsiya, ortodontiya, diagnostika, elektromiografiya, MRT, okklyuziya, 3D-sefalometriya.

Kirish

So‘nggi yillarda ortodontik patologiyalar tarkibida vertikal anomaliyalarning uchrash chastotasi sezilarli darajada ortib bormoqda. Ayniqsa, chuqur tishlash, ochiq tishlash hamda vertikal skelet disproportsiyalari chakka-pastki jag‘ bo‘g‘imi funksional holatiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Ushbu patologiyalar natijasida bemorlarda bo‘g‘im sohasida og‘riq, jag‘ harakatining cheklanishi, mushak spazmlari, chaynash funksiyasining buzilishi hamda estetik va funksional noqulayliklar yuzaga keladi.

ChPJB disfunktsiyasi ko‘plab hollarda yashirin yoki kam simptomli shaklda kechishi sababli uni erta bosqichlarda aniqlash murakkab hisoblanadi. An‘anaviy klinik diagnostika usullari esa har doim ham bo‘g‘im va mushak tizimidagi funksional o‘zgarishlarni to‘liq baholash imkonini bermaydi. Shu bois zamonaviy raqamli va instrumental diagnostika texnologiyalarini ortodontik amaliyotga keng joriy etish bugungi kunda dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi — tish-jag‘ tizimining vertikal anomaliyalarida chakka-pastki jag‘ bo‘g‘imi disfunktsiyasini tashxislashni takomillashtirishga qaratilgan zamonaviy diagnostik usullarni tahlil qilish va ularning klinik samaradorligini baholashdan iborat.

Tadqiqot materiallari va metodlari

Tadqiqot davomida 2019–2025-yillarda chop etilgan mahalliy va xorijiy ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi. Shuningdek, ortodontik patologiyaga ega bemorlarda chakka-pastki jag‘ bo‘g‘imining funksional holatini baholash maqsadida klinik hamda instrumental diagnostika usullaridan foydalanildi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi usullar qo‘llanildi:

- klinik ortodontik tekshiruv;
- 3D-sefalometrik tahlil;
- magnit-rezonans tomografiya (MRT);
- kompyuter tomografiyasi (KT);

- elektromiografiya (EMG);
- raqamli okklyuzion tahlil.

Olingan natijalar qiyosiy tahlil qilinib, diagnostik usullarning informativligi va klinik samaradorligi baholandi.

Asosiy qism

1. Vertikal anomaliyalarning ChPJBga ta'siri

Vertikal anomaliyalar okklyuzion kontaktlarning noto'g'ri taqsimlanishiga olib kelib, chakka-pastki jag' bo'g'imiga ortiqcha funksional yuk tushishiga sabab bo'ladi. Natijada bo'g'im boshchasining fiziologik holati o'zgaradi, chaynash mushaklari gipertonusi rivojlanadi hamda bo'g'im diskida siljish kuzatiladi.

Chuqur tishlash holatlarida bo'g'imga ortiqcha vertikal bosim tushishi kuzatilsa, ochiq tishlashda mushaklararo muvozanat buzilishi va funksional assimetriya rivojlanadi. Bu esa vaqt o'tishi bilan og'riq sindromlari, bo'g'im disfunktsiyasi va degenerativ o'zgarishlarning rivojlanishiga olib kelishi mumkin.

2. Zamonaviy diagnostika usullari

2.1. 3D-sefalometriya

3D-sefalometrik tahlil jag' suyaklari va ChPJB strukturalarining fazoviy joylashuvini yuqori aniqlikda baholash imkonini beradi. Ushbu usul individual anatomik xususiyatlarni aniqlash, skelet disproportsiyalarini baholash hamda ortodontik davolashni rejalashtirishda muhim diagnostik ahamiyatga ega.

2.2. Magnit-rezonans tomografiya (MRT)

MRT chakka-pastki jag' bo'g'imi yumshoq to'qimalarini baholashda "oltin standart" hisoblanadi. Ushbu usul yordamida bo'g'im diskining holati, disk dislokatsiyasi, yallig'lanish jarayonlari hamda bo'g'im harakatining dinamik xususiyatlari aniqlanadi.

2.3. Kompyuter tomografiyasi (KT)

KT suyak tuzilmalarini yuqori aniqlikda tekshirish imkonini beruvchi samarali diagnostik usul hisoblanadi. Ushbu metod yordamida kondilyar o'zgarishlar, suyak deformatsiyalari hamda bo'g'im anatomiyasining uch o'lchamli tasviri olinadi.

2.4. Elektromiografiya (EMG)

Elektromiografiya chaynash mushaklarining bioelektrik faolligini o'rganishga asoslangan bo'lib, mushak gipertonusi, funksional assimetriya va mushak diskoordinatsiyasini aniqlash imkonini beradi. EMG ortodontik davolashdan oldin va keyin mushaklar funksional holatini baholashda katta ahamiyatga ega.

2.5. Raqamli okklyuzion tahlil

T-Scan kabi zamonaviy raqamli tizimlar okklyuzion kontaktlarni real vaqt rejimida tahlil qilish imkonini beradi. Ushbu usullar yordamida yuklamaning taqsimlanishi, noto'g'ri kontaktlar va okklyuzion nomutanosibliklar aniqlanadi hamda ortodontik davolash samaradorligi nazorat qilinadi.

Natijalar va muhokama

O'tkazilgan tahlillar natijalari vertikal anomaliyalarda ChPJB disfunktsiyasi ko'pincha yashirin shaklda kechishini ko'rsatdi. Kompleks diagnostik usullardan foydalanish disfunktsiyani erta aniqlash, ortodontik davolashni individuallashtirish va asoratlarning xavfini kamaytirishda muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi.

MRT va elektromiografiya usullarining kombinatsiyasi bo'g'im hamda chaynash mushaklari funksional holatini eng aniq baholash imkonini berdi. Shuningdek, raqamli diagnostik texnologiyalar yordamida tashxis aniqligi sezilarli darajada oshgani va noto'g'ri tashxis qo'yish holatlari kamaygani qayd etildi.

Olingan natijalar zamonaviy diagnostik texnologiyalarni ortodontik amaliyotga keng tatbiq etish ChPJB patologiyalarini samarali tashxislash va davolashda yuqori klinik samaradorlikka ega ekanligini tasdiqlaydi.

Xulosa

Tish-jag‘ tizimining vertikal anomaliyalarida chakka-pastki jag‘ bo‘g‘imi disfunksiyasini tashxislash zamonaviy ortodontiyaning dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. 3D-sefalometriya, MRT, KT, elektromiografiya hamda raqamli okklyuzion tahlil kabi innovatsion diagnostik usullarni kompleks qo‘llash diagnostika aniqligini sezilarli darajada oshiradi.

Kompleks diagnostik yondashuv ChPJB patologiyalarini erta aniqlash, individual davolash rejasini ishlab chiqish, ortodontik davolash samaradorligini oshirish hamda bemorlarning hayot sifatini yaxshilash imkonini beradi.

Shunday qilib, zamonaviy diagnostik texnologiyalarni ortodontik amaliyotga keng joriy etish tish-jag‘ tizimi patologiyalarini samarali tashxislash va davolashning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Contemporary Orthodontics — St. Louis, 2021.
2. Management of Temporomandibular Disorders and Occlusion — Elsevier, 2020.
3. Temporomandibular Disorders: Guidelines for Classification — Chicago, 2019.
4. Biomechanics in Orthodontics — Springer, 2020.
5. Imaging of Temporomandibular Joint Disorders — Oral Radiology Journal, 2021.
6. Ortodontik patologiyalarda zamonaviy diagnostika usullari — Toshkent, 2022.
7. Ortodontiyada funksional diagnostika — Toshkent, 2021.
8. Orthodontics: Current Principles and Techniques — Elsevier, 2022.

